

підприємства по заробітній платі - знайти оптимальний рівень таких витрат, що забезпечував би і прибутковість підприємства і достатню мотивацію працівників.

Список використаних джерел:

1. Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР, зі змінами і доповненнями//ВВР. - 1995. - № 4. - С. 2-22.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - 7-ие вид., доп. І переоб. - Житомир: ПП «Рута», 2011. - 832с.
3. Кантаєва О.В. Шляхи удосконалення обліку праці/ О.В.Кантаєва, Л.С. Герасимчук// Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. 2012. - №2. - 186с.
4. Соломченко Д. Організація обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві / Д.Соломченко// Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. - 2010. -№1. - С.46-50.

Кононюк В.В.

V курс, ЗБ 5/3

Науковий керівник:

д.е.н., професор Потриваєва Н. В.

Миколаївський національний аграрний університет

(м. Миколаїв)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І РОЗРАХУНКІВ

Актуальність досліджень понятійного апарату в економічній та правовій сферах не полишає свого провідного місця. Уточнення й визначення понятійного апарату є невідкладною потребою підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Зміни в суспільному житті змінюють і погляди науковців на окремі явища, тим самим висувуючи проблеми як економічного розуміння, так і правового регулювання в новому аспекті. У більшості своїй, це стосується понятійного апарату, зважаючи на який питання та

Секція. 1. Національний та міжнародний досвід розвитку бухгалтерського обліку, як науки

явища не можуть бути однаково трактовано в різних сферах економіки. Не є виключенням і трактування зобов'язань та розрахунків.

Як економічна категорія «розрахунки» представляють собою дії по відчуженню власних коштів на користь іншої особи або отримання коштів від іншої особи, забезпечують здійснення економічних зв'язків між людьми, виробниками і споживачами тощо, з приводу руху результатів праці, отриманих не для власного споживання, а для задоволення суспільних потреб. Саме розрахунки супроводжують процес обміну, завдяки якому товаровиробники, посередники та продавці вступають у взаємовідносини із споживачами [4].

Сутність категорії «розрахунки» тісно взаємопов'язана з категорією «зобов'язання», під яким в найбільш спрощеному вигляді слід розуміти угоду вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [6]. Факти виникнення зобов'язань та їх погашення (виконання) представляють собою розрахункові відносини.

Розрахунки і зобов'язання охоплюють широкий спектр суспільних відносин як між окремими фізичними особами та їх групами, так і між юридичними особами. Зобов'язання як борг поширюються на мораль, побутові суспільні відносини і обов'язки, майнові відносини. Зобов'язання, у правовому полі, є майновими відносинами щодо передачі майна, виконання робіт, надання послуг, створення і використання продуктів інтелектуальної діяльності [1]. Такі відносини завжди виникають між конкретними учасниками комерційно-товарних зв'язків, а тому мають відносний характер, так як особа, що володіє зобов'язальним правом, може задовольнити свої інтереси лише через дії зобов'язаної особи.

У розрахунках завжди діють як мінімум дві особи, які називаються контрагентами, тобто партнерами, які беруть участь в угоді і протистоять один одному [2]. Серед усього різноманіття суб'єктів розрахункових відносин особливе місце за величиною, частотою і складністю боргових зобов'язань належить господарським суб'єктам: організаціям, підприємствам, банкам,

інвестиційним, страховим компаніям та іншим установам, які здійснюють підприємницьку діяльність.

У відомому письмовому пам'ятнику давнини - папірусі Зенона, датованому 256 р. н.е., йтиметься про необхідність регулярного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості у приватних маєтках. Наведені в папірусі рахунки боржників велися як справжні контокорентні рахунки із зазначенням боргу і його погашення [5]. Лука Пачолі у своєму відомому «Трактаті про рахунки і записи», написаному понад 500 років тому, мудро радив персонально враховувати всіх своїх боржників, вказуючи точно їх імена, прізвища та місця народження, скільки вони винні і за що. «Необхідно перераховувати власноручні розписки і нотаріальні посвідчення, якщо такі є, ... всіх своїх довіритель (кредиторів) одного за іншим, так само і дані тобою документи, тобто розписки» [3]. Ці слова є актуальними і в сучасних умовах. Більш того, облік досліджуваних розрахунків ведеться за аналогічними правилами і трансформувався у міру розвитку розрахункових взаємовідносин.

У процесі розвитку і ускладнення економічних зв'язків в житті суспільства розрахунки зазнали істотних змін, що в більшості було пов'язано з виникненням грошей, як абсолютно ліквідного засобу обміну. Для бухгалтерії введення грошей з твердим курсом сприяло перетворенню натурального обліку на вартісний [5]. З виникненням грошей розрахунки набули грошової форми. При цьому вони переважно здійснювалися готівкою, дозволяючи безперешкодно проводити операції з великою кількістю різноманітних товаровиробників. Істотним недоліком таких розрахунків була необхідність зберігання великих сум готівкою. Широкий розвиток кредитних відносин призвів до появи безготівкової форми розрахунків, яка має ряд переваг перед готівковими розрахунками. Готівкою обслуговують переважно розрахунки фізичних осіб і тіньовий господарський оборот юридичних осіб [7].

Формування банківського інституту також вплинуло на розвиток безготівкових розрахунків та організацію їх обліку. Основним досягненням банківської бухгалтерії є облік безготівкових розрахунків, тобто переказ коштів клієнтів за їхніми рахунками. Внесок або переказ коштів здійснювався на підставі платіжних документів, які називалися «діаграфе» [2]. Таким чином,

Секція. 1. Національний та міжнародний досвід розвитку бухгалтерського обліку, як науки

склалася існуюча система обліку розрахунків з контрагентами, за якої зобов'язання підприємств у вигляді дебіторської та кредиторської заборгованості відображаються на рахунках з обліку розрахунків.

Юридичний підхід у трактуванні зобов'язань полягає у тому, що за змістом «зобов'язання» є певною дією, яка повинна бути виконана в майбутньому, при цьому зобов'язаний суб'єкт несе відповідальність за невиконання свого обов'язку. Зобов'язання підприємства сприймаються користувачами бухгалтерської звітності як майбутні грошові потоки. Дебіторська заборгованість розглядається як грошові кошти, які мають надійти підприємству, а кредиторська заборгованість, відповідно, як майбутні виплати, тобто відтік (вилучення) грошових коштів з обороту підприємства [1].

Отже, зі змісту діючих правових норм випливає, що зобов'язання повинні відображатися на рахунках з обліку розрахунків за сумами, що підлягають отриманню або виплаті на кожен конкретний момент часу або за розміром ціни угоди (зобов'язання, підставою яких є договір), або за розміром, що визначається законом (зобов'язання, підставою яких є закон). Крім того, зобов'язання можуть оцінюватися за сумою, що підлягає відшкодуванню шкоди, визнаної пасивною стороною зобов'язання. При цьому з моменту виникнення зобов'язання до моменту його погашення сума оцінки може змінитися тільки в силу дії зазначених факторів.

Аналізуючи юридичне трактування зобов'язань, слід зазначити, що їх оцінка визначається принципом номіналізму. За ствердженням Л.А. Лунца, оцінка зобов'язань не схильна до впливу ніяких економічних чинників, інфляції зокрема [5]. Таким чином, юридичний підхід до визначення реального розміру зобов'язань ігнорує той факт, що він весь час змінюється.

Економічний підхід дозволяє значно ширше розглянути зміст категорії «зобов'язання». З економічної точки зору, зобов'язання суб'єкта господарювання є відносинами між різними особами, які виникають при передачі грошей (майна, коштовностей) у тимчасове користування на умовах повернення і, як правило, зі сплатою відсотків. Іншими словами, дебітор, у площині зобов'язань, є особою, яка отримала кредит від підприємства, кредитор - є особою, яка надала цей кредит. Відповідно,

дебіторська заборгованість - це кредит, наданий підприємством своїм контрагентам, а кредиторська заборгованість - кредит, наданий підприємству його контрагентами.

Отже, вибір варіанту трактування поняття «зобов'язання» є важливим, зважаючи на формування інформації в системі бухгалтерського обліку, який є основою для здійснення економічного та фінансового аналізу, зовнішнього і внутрішнього контролю тощо. Інформація про зобов'язання суттєво впливає на ефективність управління підприємством. Показники, розраховані на підставі економічно вивірених даних, дозволять більш точно аналізувати ефективність здійснюваних вкладень, а також знизити ризики внаслідок розрахунків підприємства з контрагентами.

Список використаних джерел:

1. Завальна Ж. В. Щодо питання про юридичну природу зобов'язання / Ж.В. Завальна // Часопис Київського університету права. - 2012. - №2. - С. 147-150.
2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія / С. В. Мочерний. - У 3 т. - Т. 1. - К.: Академія, 2000. - 864 с.
3. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Л. Пачоли. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 364 с.
4. Потриваєва Н. В. Зобов'язання і розрахунки: економічна та юридична сутність категорій / Н. В. Потриваєва, А. В. Параконна // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - №14. - С. 977-1000.
5. Соколов Я. В. Занимательные очерки истории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов, М. Л. Пятов // 1С: Бухгалтерский учет. - Режим доступа: <http://www.buh.ru/document-51>.
6. Цивільний кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 р. №435: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/> 5
7. Шира Т. Б. Зарубіжний досвід організації обліку розрахунків з покупцями / Т. Б. Шира // Наукові записки [Української академії друкарства]. - 2014. - № 4. - С. 72-78.